

KARANLIKTAN AYDINLIĞA GİDEN YOLDA YAŞADIKLARIM (4)

Metin ŞEN

Elektrik Mühendisi
EMO Ankara Şubesi Üyesi
metin.sen@emo.org.tr

Önceki bölümlerde, Tokat'ın elektriksiz bir köyünde başlayan, Köy Enstitülü bir babanın çocuğu olarak, Cumhuriyetin nimetleri sayesinde mühendisliğe giden yolda ADMMA'daki günleri, EMO ile tanışmamı, İller Bankası ile başlayan mühendislik hayatımı, Bursa/ İlbeyli ve Kastamonu/ Cide/ Şenpazar proje deneyimlerimi, memleket hallerini sizlerle paylaştım. Geçmiş sayıları, EMO' nun internet sitesindeki bültenler-dergiler sayfasından, Ankara Şube bültenlerini seçerek okuyabilirsiniz.

Yoğun çalıştığım, etüdünü yaptığım projelerden birini tamamlamak üzere olduğum bir günün sabahı Başkan Yardımcımız Ali Bey ile Müdürümüz Yılmaz Bey telaşlı bir şekilde odamıza gelerek “Metin öğleden sonra uçakla Kayseri'ye git, Pınarbaşı ilçesi Kaynar Kasabası'nın elektrik projesi etüdünü on beş gün içinde tamamlayacaksın. Görev kâğıdını hazırla, avans istersen al” dediler. Masamdaki projeyi tamamlamak üzere üzere olduğumu söyleyip,seyahati bir gün ertelemeyi önerdim. Ancak kabul görmedi. Ali Abi “Masadaki şebeke planına Yaşar Bey bakar, resimhaneye verir. Sen hazırlan, Türk Hava Yolları'ndan biletin alındı. Uçağın 14'te kalkacak sen havaalanına git” dedi

Emir büyük yerden gelmiş olacak ki hayatta hiç uçağa binmeyen ben Ankara'dan Kayseri'ye uçakla gidecektim. Arkadaşlar “İyi ki piyangodan Van, Erzurum Bölgeye otobüsle gitme işi çıkmamış. Böyle olaydı otuz saat yolculuk yapardın. Buna şükret” dediler. Yaşar Abi'ye iş bırakmamak için çalıştığım projedeki eksikliklerimi tamamlayıp, resimhaneye verdim. Saat on bir suları Başkanımız Zekai Bey'in şoförü odamıza gelerek “Metin Bey biletinizi aldım, sizi Esenboğa Havaalanı'na bırakacağım, araçta bekliyorum” dedi. Hızla eve uğrayıp havaalanına geçtik. İlk defa uçak yolculuğu yapacaktım. Kendimi uçağa yanaşan merdivenlerin önünde buldum. Uçağa ilk giren bendim, yerime oturdum, ilk iş olarak emniyet kemerini bağlayıp çıkardım. Benim için heyecanlı bir deneyimdi. Uçağın inişini askeri hangarları gördüğümde anladım. Birkaç saniye sonrasında karga gibi piste iniş takımlarının değiştiğini fark ettiğimde uçak

içinde bir alkış koptu, ardından pilotun teşekkürü ile yolculuğumuz sonlanmıştı. Havaalanında beni bekleyen kurum şoförüyle buluştuk. Doğru Sivas Caddesi üzerinde bulunan İller Bankası Bölge Müdürlüğü'ne gittik.

Artık, Bölge Müdürünün masasının önündeki koltukta çayımı içiyordum. Abdullah Işık Bey bir işe yoğunlaşmış, kâğıt kalem çalışıyordu. On dakika bitmek üzereyken koltukta doğrulup müdür beyin masasına baktığımda masanın üzerinde bir yüksek matematik kitabı, dünya kadar teksir kâğıdı üzerinde bir sürü integral ya da diferansiyel denklemler ve kırmızı kalemle dikdörtgen içine alınmış çözümlerini gördüğümde şaşırdım. Babam yaşımda, devlet dairesinde çalışıp da herhangi bir yerde hocalık yapmayan bir mühendisin matematik ile bu kadar haşır neşir olması çok dikkatimi çekmişti. Ben diyeyim yarım saat, siz deyin bir saat hiç konuşmadan müdür bey denklem çözdü. Ben de masa üzerinde dergilere baktım. “Oh be çözdüm” nidasının ardından Abdullah Bey bana bakarak “Hoş geldin genç” dedi. Galiba ayağı ile zile bastı sekreter hanım içeri girdi. Mehmet Bey ve Emin Beyi çağırttı. Emin Beyi genel müdürlükten tanıyordum. Müdür bey talimatlarını verdi. Mehmet Bey, gerekli hazırlıkların tamamlandığını, benimle Ahmet Beyin de görevlendirildiğini ifade etti. Haritaları açtık. TEK nihayet direğinin de işaretlendiğini, Şenpazar'ın aksine dağınık olmadığını gördüm. Kasaba küçük bir alana yayılmıştı. Etüdünü birkaç gün için de tamamlayabileceğimi anladım.

Müdür yardımcısı Mehmet Beyin odasına

gittiğimizde, sınıf arkadaşım Mehmet ve Faruk'la karşılaşmıştım. Mesai bitiminde arkadaşım Mehmet ve yanında bir arkadaşı ile Kayseri merkezde bulunan mühendisler lokaline gittik. Burada hem konuştuk hem yedik içtik. Mehmet "Ömrümüz yollarda geçiyor. Sivas, Yozgat, Niğde, Kırşehir, velhasıl tüm İç Anadolu'nun yarısı bize bağlı. Sivas Koyulhisar'a gitmek için yol sadece bir gün. Kalacak yer yok. Senin işin fıstık ayakta karşılanıyorsun itibar görüyorsun. Bazen bizim bir hafta evden uzak kaldığımız oluyor" diye yaşadığı zorlukları anlattı. Yatma vakti gelmişti, ilk defa odasında tualeti ve banyosu bulunan bir misafirhanede kalıyordum. Şimdiye kadar, etüt yaptığım yerler il merkezlerine çok uzak ve gidip gelmesi

zor olduğundan, özellikle belediye başkanlarının evlerinin bir odasında veya dükkândan bozma odalara konulan yataklarda yatarak ve günlerce banyo yapmadan çalışıyorduk. Kısaca odamdaki konfor on numara idi. Yatmadan önce, yanımda

getirdiğim kitaplardan, Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" kitabını kaldığım yerden okumaya devam ettim. Ardından güzel bir uyku çektim. Sabah oldu, çaylarımızı içerken Mehmet Bey de sınıf arkadaşım gibi; işlerinin çok, elemanın az ve hizmet götürülen coğrafyanın geniş olmasından işe yetişemediklerini, dolayısıyla proje yapamadıklarını belirtiyor ve Kaynar gibi bölge genelinde elektriksiz, projesi olmayan kırka yakın kasaba olduğunu belirtiyordu.

İleriki yıllarda bunlardan Yozgat'a bağlı Kadışehir ve Özükevav ile Sivas'ın Çayırşeyhi'nin etüt projesini yapmak bana nasip olmuştu.

Ahmet Beyle kurumun aracına binerek Malatya yoluna doğru hareket ettik. Pınarbaşı'na geldiğimizde bir çay ve ihtiyaç molası verdikten sonra, oldukça kötü, stabilize, toz toprak olan

Kaynar-Şarkışla-Sivas yolundan, bir saatte Kaynar Kasabası'na geldik. Ancak Kaynar'ın bulunduğu Uzunyayla'da kasaba ve köylerde, su kenarlarında dikilen söğüt kavak dışında, herhangi bir ağacın bulunmadığı gördüm. Sanki çölü andıran, uçsuz bucaksız kahverengi topraklar beni bayağı şaşırtmıştı. Bu düşünceler içinde, üzeri toprak, tek katlı, birkaç odalı, kapısında "Belediye" yazılı levhası bulunan bir binanın önünde aracımız durdu. Durdu ama, aracın hareketinden olacak havalanan tozun yere inmesini bekledikten sonra araçtan indik. Binadan çıkan elli yaşlarında biri bizi karşıladı. Aracımızın kapısında, İller Bankasının arması bulunduğundan olacak, bizi karşılayan kişi "Ben Belediye Başkanı Sabri. Hoş geldiniz

mühendis beyler, sizi Allah gönderdi" dedi. Neredeyse üzerimize atlayacaktı. "Yapacağınız çalışmalar için şimdiden çok teşekkür ederim" diyerek beni yanaklarımdan öptü, bizleri belediyeye buyur etti. Belediye binası, uzun

bir koridora açılan, kapılarında başkan, kâtip, zabıta ve fen işleri yazılı odalardan oluşmaktaydı. Odalarda birkaç masa ve sandalye vardı. Başkanın evinde yemeklerin hazır olduğu bilgisi geldiğinde; başkan bizi belediyeye yakın, kalın taş duvarlı, üzeri toprak damlı büyük bir Çerkez evine götürdü. Çok temiz, bir tarafında halı dokunan bu evde, enfes Çerkez yemekleri yedik. S ohbet arasında başkana Abdullah Bey'in selamını ilettik. Bize, "Müdürümü çok seviyorum. Sağ olsun geçen hafta Kayseri'ye gittim. Yanına uğradım. Beni TEK Müdürü Nurettin Bey'in yanına gönderdi. Nurettin Bey'de planladıkları Pınarbaşı-Kaynar hattının kasabamıza gelecek kısmının ihalesini yapacaklarını, hatta seneye hattı bitirip üzerindeki köylere elektrik vereceklerini belirterek Kaynar'ın etüdünün yapılması için acele etmem gerektiğini" söyledi. Bende bunun üzerine "Kayseri üzerinden

konuyu Başbakan'a, Bakan'a ve İller Bankası Genel Müdürü'ne aktarılması için gerekli girişimlerde bulunmuştum.” dedi.

Yemekten sonra belediyeye giderek, haritalarımızı aldık, başkan ile birlikte TEK nihayet direğinin yerini bulmaya gittik. Başkan ellerinde harita bulunan iki genç ile kasaba içinde beraber yürüdüğünden kasaba halkı ister istemez “bunlar ne yapıyor?” diye merak ediyordu. Başkan da bilgilendirme yapıyordu. Kasaba derli toplu ve hali hazır harita çok yeni olduğu için TEK nihayet direğini bulmak zor olmadı. Belediyeden hareket etmeden önce trafo koyacağımız kasaba meydanı gibi yerleri işaretleyip onları da giderken ve gelirken gördüğümüzden etüdümüzün bir ya da iki günde tamamlanabileceği kanısına vardım. İlk gün öğleden sonra yaptığımız etüt sonucunda hava kararana kadar kasabanın yarısından fazlasının etüdünü tamamlayarak Belediye'ye döndük. Belediyenin bir odası boşaltılmış, içine üç somya yerleştirilmişti. Kendi kendime “Dün akşam banyolu bir misafirhanedeydin, şimdi ise bir devlet dairesinin odasından bozma geçici misafirhanesinde. Demek ki Etüt proje mühendislerinin kaderi böyle” diye düşündüm.

Akşam, başkanın evinin bahçesinde lüks ile aydınlatılan bir ortamda kasabanın ileri gelenleriyle birlikte, menüsünde tavuk bulunan, isteyene rakı ve şarapta ikram edilen bir sofranın baş köşesine oturtulduk. Yemeğin arkasından da iki duble atarak hem açlığımızı bastırdık hem de yorgunluğumuzu giderdik. Yemek sohbetinde, “projemiz ne zaman hazırlanır?, ne zaman ihaleye çıkar?” soruları soruldu, TEK hattı önce bitirir bizim tesis bitmez ise başkanın tekrar başkanlık hayali biter yorumları yapıldı. “Metin Bey top sende her şey sana bağlı” uyarıları üzerine ben de “Hiç merak etmeyin en kısa sürede tamamlayacağım” diyordum. Masadakiler cevabımdan mutlu oluyorlardı.

Ertesi gün kahvaltıyı da Başkan Sabri Amcanın evinde yaparak eksik etüdümüzü tamamlamaya gittik. İki günlük çalışma sonucunda etüdümüzü tamamlayarak, kullandığımız haritaları birleştirip duvara astık. Sonra elektrik şebekesi hakkında tüm bilgileri başkana ve fen işlerindeki teknik elemana anlattık. Başkan da, “kasabam adına teşekkür ederim. Sayenizde elektriğe kavuşacağız ve sizleride unutmayacağız” dedi.

Daha sonra gerekçe raporu tanziminde kullanılacak bir anket formumuz vardı. Başkana şimdiki nüfusunu sorduğumda iki bin yüz cevabını aldım. “On yıl sonra nüfusunuz kaç olur?” diye sorduğumda; “Elektrik geldiğinde burası Uzun Yayla'nın başkenti. Burada dünya kadar Çerkez Köyü var, gördün suyumuz da var. Yatılı Bölge Okulu yapılıyor, ileride lise de yapılacak. Kayseri ve diğer illere göç eden hemşehrilerim geri dönüş yaparlarsa nüfusumuz on bini bulur” dediğinde, şaşkın bir ifade ile itiraz ettim. Başkan “Yedi bin beş yüz” dediğinde yine de şaşkın şakın baktım. Ardından “Beş bin” teklifinde de şaşkınlığımı sürdürünce ve ikibinbeşyüz yazdığımı görünce, biraz da kızarak “Az olmuş bari iki bin yedi yüz elli yaz da hesap doğru olsun” diye pazarlığını sürdürdü. “Siz benim oğlum yaşındasınız ne yazarsanız yazın” diyerek bizi ikna etti. İşlerimiz bitmişti. Sohbet sırasında başkana, dereboyundaki söğüt ve kavakların sayılarını az bulduğumu ifade ettim, arttırmalarını önerdim. “Metin Bey bizler ağaç dikme zevkini Kafkasya'da bıraktık. Üstelik burası çok soğuk ağaç yetişmiyor.” cevabını almıştım.

Bir etüdü daha gerçekleştirmiş olarak Kayseri'ye döndük. Akşam geç olduğu için misafir haneye gittim. Yatış vaziyeti almadan evvel yedek haritalara, yaptığımız etüd sonrası oluşturduğum şebeke planını resimhaneye verilecek şekilde işledim. Gerekçe raporunun taslağını da geç vakitlere kadar tamamlayarak yattım. Ankara'ya sadece keşfin, hesapların ve şalt planlarının hazırlanması kalmıştı. Beni karşılayan şoför ile birlikte otogara giderek Ankara'ya dönüş bileti aldım.

Ankara'da yapmam gereken sadece kWh hesabı ve keşif kalmıştı. Bunlara ilaveten bakanlığa gönderilecek Gerekçe Raporu ön yazısı, fihristini de hazırlayıp Ali Bey'e götürdüğümde “Metin her şeyi bitirmişsin sana kafa izni, bunlar ancak iki günde hazırlanır. Doğru memleketine git dinlen.” dedi. Bu yorgunluğun üzerine memleket havası iyi gelmişti doğrusu.

Gerekçe raporu, bakanlık onayından gelene kadar Ali Bey'in dediği gibi tüm proje hesaplarını tamamladım, çizimleri yaptım, keşifleri dâhil ön yazı ve fihristlerini hazırlayıp daktiloya verdim. Kaynar'ın Bakanlık onayının Bankaya gelmesiyle,

birkaç günde projeyi dosyalayıp tasdikli suretlerini Kaynar Belediyesi'ne ve bölgeye gönderdik.

Nerede, Kaynar diye bir konuşma geçse matematikle uğraşan bir bölge müdürü, kasabasını başkent yapmak isteyen bir belediye başkanı aklıma gelmektedir.

Artık asaletim de tasdik edildiğinden bankanın asli etüt proje mühendisi olmuştum.

Proje yaparken zorlandığımız konularda bulunduğumuz kattaki abilerimize başvurarak bilmediğimiz konularda yardım ister, karşılaştığımız problemleri nasıl çözdüklerini onlardan öğrenirdik. Nitekim bir gün Malzeme Yönetim Daire Başkanlığı'nda görevli bir sınıf arkadaşımı ziyarete gittiğimde, Daire Başkanı beni odasına davet etti. Benim Enerji Dairesi Başkanlığı Etüt Proje Müdürlüğü'nde çalıştığımı bildiğini, kendisinin de Etüt Proje Başkan Yardımcısı olarak yıllarca bizim katta görev yaptığını söyleyerek bana bir takım tavsiyelerde bulundu. Bunlar sırasıyla: bu işi seviyorsam mutlaka para ile kitap alıp incelememi, teknik kitapların yanı sıra, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin çıkardığı Elektroteknik Mecmuasına abone olmamı, BBC Switchgear Manual kitabını BBC'den temin etmemi, SİMEL'deki tecrübeli ağabeylerden ileride kullanılmak üzere örnek direk, temel ve diğer hesapları temin edip kütüphanemde bulundurmamın ileride çok işime yarayacağı hususları idi. Bu önerileri dikkate alarak aynı gün Teknik Üniversiteye yazı yazarak elektroteknik mecmuasına abone oldum, BBC'ye İngilizce bir mektup yazdırarak, Switchgear Manual kitabını getirtmeye çalıştım. Tavsiye edilen iki kaynaktan özellikle Switchgear Manual kitabı gelip incelediğimizde direkler dışında elektrik mühendisliği konularını içerdiği ve içindeki abakların, örnek hesapların vs. bankaca hazırlanan Proje Rehberinde de kullanıldığını gördüğümde bunun gerçekten bir el kitabı olduğunu anladım.

Ayrıca SİMEL grubundaki arkadaşlarla da görüşerek hesabı kitabı yapılmış bakanlık tasdikli Banka tip projesi dışında uygulanmış direklere

ait ozalit kopyalarını da temin ederek ileride kullanmak üzere arşivime aldım.

Mesleki bilgilerimizin yanı sıra Kenan Uçku, Hüseyin Tekinel, Hüsnü Dengiz, hocalarımızın enerji dağıtım ve taşıma, Nihat Taylan'ın topraklama ve kısa devre kitaplarının yanı sıra, Teknik Üniversite Hocalarından, Muhittin Dilege, Mustafa Bayram, İzzettin Gönenç, İlhami Çetin, Nesrin Tarkan, Vural Aygen, Nusret Yükseler, Yıldız Mühendislik Mimarlık Akademisi Hocalarından Abdi Dalfes, Burhan Demirkunt, Nusret Alperöz vs. kitaplarını temin ederek bunlardan ihtiyaç duydukça yararlanma yoluna gittim.

Anlamakta güçlük çektiğimiz kısa devre gibi karmaşık hesapları Hüseyin Bodur gibi bilgisine güvendiğimiz diğer ağabeylere sorarak öğrenmeye çalışır bu hesapları daha kolay pratik yapmanın yollarını araştırarak yararlanabileceğimiz kaynaklar temin etmeye çalışırdık.

İlk defa kapsamlı kısa devre hesabını Samsun ili Elektrik projesinde görüp inceledim .Hesapları hemen anlamış ve

hesapları yapan ağabeye “Abi hesapları yapmışınız ama maksimum kısa devre akımları nasıl hesaplanıyor?” diye sorduğunda bana “Hiç trafo etiketi gördün mü?” diye sordu. Sadece elektrik makinaları dersi kitabında görmüştüm. Bana “Trafo etiketinde markası, tipi, imal yılı, seri nosu, primer ve sekonder gerilimleri ayrıca akımları, yağ ve toplam ağırlıklarının yanı sıra % uk diye bir kısa devre gerilimi yüzdesi yazılıdır. Bunlardan gerilim, akım ve % uk değerleri çok önemlidir. Bu değerler dikkate alınarak her trafoda meydana gelebilecek maksimum kısa devre akımlarını hesaplayabiliriz” diyerek en basit kısa devre hesabını bana öğretti. İleriki yıllarda bu hesabı 50-100-250-400-1000 KVA ile ilgili olarak kafamdan yaptığım arkadaşlar inanmaz, ellerine kâğıt kalem alarak kontrol etmeye kalkarlardı. Özellikle işletme elemanları “Ya abi bunları nasıl ezbere biliyorsun” diye şaşkınlıkla bakarlardı.

Gelecek bültende: Askerlik, 70'lerin sonunda memleket halleri ile yeni görev yerim Sivas.

